

Transformacja gospodarcza i ustrojowa. Początki III RP

Bibliografia:

- Źródło: *Polemika na temat oceny okresu Polski Ludowej (wypowiedź Jana Nowaka Jeziorańskiego i Andrzeja Drawicza w „Tygodniku Powszechnym” z kwietnia i czerwca 1992 r.), [w:], Polemiki wokół najnowszej historii Polski. Materiały źródłowe, red. Anna Magierska, Anna Szustek, Warszawa 1994.*

Transformacja gospodarcza i ustrojowa. Początki III RP

Oś czasu – transformacja gospodarcza i ustrojowa. Początki III RP

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Wprowadzenie

” Polemika na temat oceny okresu Polski Ludowej (wypowiedź Jana Nowaka Jeziorańskiego i Andrzeja Drawicza w 'Tygodniku Powszechnym' z kwietnia i czerwca 1992 r.)

Jan Nowak-Jeziorański

Granice mojej ojczyzny nigdy nie objęły rządów Polski Ludowej. Tym razem zaborca nie sprawował ich bezpośrednio, lecz przez samych Polaków. Nie każdy z nich był agentem, ale wszyscy byli wykonawcami woli wrogiej potęgi, która zniewoliła mój kraj, narzuciła mu siłą wasalny rząd i ustrój, który doprowadził Polskę do ruiny. Zakres autonomii rządzących bywał mniejszy lub większy, ale nie zmienia to faktu, że ludzie, którzy rządzą w latach Polski Ludowej, byli w gruncie rzeczy namiestnikami Związku Sowieckiego, chociaż tak gorąco próbują temu przeczyć. To, że byli Polakami, a nie Rosjanami, nie zmienia faktu, że sprawowali władzę z obcego mandatu, i że osadzeni zostali na swoich stołkach siłą przez wroga, który utrzymywał ich przy władzy, wisząc nad Polską groźba użycia tej siły. Dlatego 45 lat Polski Ludowej było dla mnie taką samą przerwą w ciągłości suwerenności Rzeczypospolitej, jaką były 123 lata zaborów.

Andrzej Drawicz

Wielu emigrantów występuje w podobnym duchu [odniesienie do słów J. Nowaka-Jeziorańskiego] [...]. Dla kilku pokoleń i większości ich przedstawicieli to, co nazywano Polską Ludową, było zwichniętą u zarania i wykoślawioną przez dziesięciolecia – ale zawsze przecież Polską. Będąc zmuszonymi w niej żyć, starano się ją uczłowieczyć, poszło na to wiele szczerego wysiłku i w efekcie od czasów postalinowskich nie stanowiła ona jedynie wyszczerzonej maski zła. Adaptowano siebie do niej, ale i ją dla siebie. Mniej czy bardziej bierny opór rządzonych wymuszał na rządzących elastyczność metod, [...] ale przecież i rządzący nie byli jedynie 'namiestnikami Związku Sowieckiego'. Przynajmniej nie wszyscy; a im bliżej ku naszym dniom, tym bardziej się to komplikowało [...]. Więc nie ma zgody na nieciągłość tego, co nazywamy ojczyzną, ze strony uwikłanych, a uwikłani byliśmy wszyscy.

Źródło: *Polemika na temat oceny okresu Polski Ludowej (wypowiedź Jana Nowaka Jeziorańskiego i Andrzeja Drawicza w „Tygodniku Powszechnym” z kwietnia i czerwca 1992 r.), [w:] , Polemiki wokół najnowszej historii Polski. Materiały źródłowe, red. Anna Magierska, Anna Szustek, Warszawa 1994.*

Polecenie 1

Przeczytaj obie opinie na temat PRL. Która bardziej cię przekonuje? Porozmawiaj o nich z rodzicami lub dziadkami. Może ich uwagi pomogą ci dokonać oceny.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Strajki w 1988 roku i geneza Okrągłego Stołu

Na przełomie kwietnia i maja 1988 roku kraj znowu ogarnęła fala strajków.

Zastrajkowała m.in. Huta im. Lenina w Krakowie, Huta Stalowa Wola, Stocznia

Gdańska. Demonstrowano także na ulicach, żądając przywrócenia działalności związku oraz poprawy sytuacji ekonomicznej czy zwolnienia z więzień aresztowanych. Do pacyfikacji strajkujących i demonstrujących wysłano [ZOMO](#).

W lipcu 1988 roku w Polsce przebywał [Michaił Gorbaczow](#). Wizyta – mimo napiętej sytuacji w kraju – przebiegała w wyjątkowo przyjemnej atmosferze. Gorbaczow zachowywał się inaczej niż jego poprzednicy i zdobywał sympatię otoczenia. Ponadto zdawano sobie sprawę, że w ZSRS ruszył proces zmian. Podczas spotkania z intelektualistami na Zamku Królewskim w Warszawie padło pytanie o 'aktualność [doktryny Breżniewa](#)'. Gorbaczow nie udzielił jednoznacznej odpowiedzi, niemniej odebrano to jako kres jej funkcjonowania.

Kolejna **fala strajków ogarnęła kraj w sierpniu 1988 roku**. Wówczas po raz pierwszy przedstawiciele władz wystąpili z propozycją spotkania tzw. Okrągłego Stołu, przy którym zasiądą przedstawiciele opozycji i strony rządowej. W gremium partyjnym nie brakowało opornych i niechętnych porozumieniu z opozycją, niemniej ostatecznie na VIII Plenum KC PZPR zwyciężyła chęć kompromisu. Warto jednak wspomnieć, że później (a zwłaszcza na X Plenum) tzw. beton partyjny, niechętny liberalizacji, kompromisowi z opozycją i przeobrażeniom gospodarczym, mocno się uaktywnił. W rozmowach sondażowych z rządem uczestniczyli m.in. Władysław Siła-Nowicki i Andrzej Stelmachowski (działacz Klubu Inteligencji Katolickiej). W szukanie kompromisu zaangażowali się także przedstawiciele [Konferencji Episkopatu Polski](#).

31 sierpnia 1988 roku doszło do pierwszego spotkania gen. Czesława Kiszczaka z Lechem Wałęsą. Spotkanie odbyło się w Warszawie. Wałęsa mimo braku konkretnych obietnic ze strony władz zobowiązał się doprowadzić do ugaszenia strajków. Kolejne spotkanie planowano na 16 września. Znowu zaangażował się Episkopat. Mediatorem był ks. Alojzy Orszulik. Tym razem miejscem rozmów była podwarszawska Magdalenka. Ustalono wówczas, że obrady okrągłego stołu odbędą się w połowie października. Jednak terminu nie dotrzymano – zmienił się rząd. Nowym premierem został Mieczysław Rakowski, długoletni redaktor naczelny 'Polityki', uchodzący za zwolennika liberalnego kursu polityki. Pierwsze wypowiedzi nowego premiera, niechętnie Okrągłemu Stołowi, a także próba postawienia Stoczni Gdańskiej w stan likwidacji temu przeczyły. Nie bez znaczenia były też tarcia we władzach partyjnych. Niemniej nastąpiło drobne złagodzenie sytuacji w kontaktach ze społeczeństwem.

Obchody jubileuszu odzyskania niepodległości, a także rocznicy wprowadzenia stanu wojennego, tym razem nie spotkały się z takimi represjami jak demonstracje przeprowadzone jeszcze wiosną czy latem. KC PZPR podjął ostatecznie uchwałę o wprowadzeniu w życie pluralizmu politycznego i związkowego. Ostatnim problemem, który blokował podjęcie rozmów, były kwestie personalne: strona rządowa nie chciała początkowo zaakceptować wszystkich zgłoszonych przez opozycję kandydatów do rozmów, ale ostatecznie wyraziła zgodę.

Warto wspomnieć o jeszcze jednym istotnym wydarzeniu, które także miało wpływ na utrzymanie sympatii dla Solidarności. 30 listopada 1988 roku odbyła się **debata** pomiędzy Alfredem Miodowiczem (szefem 'rządowych' związków zawodowych, czyli Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych) i Lechem Wałęsą. Założeniem debaty było skompromitowanie Wałęsy. Uważano, że Miodowicz – długoletni działacz, a ponadto członek Biura Politycznego – pokaże swoją wyższość intelektualną. Debata jednak zakończyła się pełnym sukcesem szefa Solidarności.

Okrągły Stół

W grudniu 1988 roku przy Lechu Wałęsie jako przewodniczącym NSZZ 'Solidarność' powstał Komitet Obywatelski, a jego sekretarzem został Henryk Wujec. W ramach Komitetu utworzono 15 sekcji, w których starano się gromadzić materiały na potrzeby rozmów Okrągłego Stołu. Komitet liczył 135 osób (doradców z różnych dziedzin).

Rozmowy rozpoczęły się 6 lutego 1989 roku. Zakończyły 5 kwietnia. Odbywały się w stolicy, w pałacu Namiestnikowskim, przy okrągłym stole specjalnie wykonanym na tę okazję.

Ciekawostka

W tym czasie po Polsce krążyło żartobliwe powiedzenie, że okrągły stół stał się najlepszym eksportowym polskim meblem.

Bezpośredni udział w rozmowach brało 57 osób, jednak zaangażowanych w nie było kilkaset (udzielających się w pracach przygotowawczych i grupach roboczych). Wśród uczestników warto wymienić: Władysława Findeisena, Aleksandra Gieysztora, Czesława Kiszcza, Lecha Wałęsę, Alfreda Miodowicza, Jerzego Turowicza, Mikołaja Kozakiewicza, Józefa Ślisza i Jana Janowskiego. Rozmowy odbywały się w trzech zespołach – gospodarki i polityki społecznej, pluralizmu związkowego oraz reform politycznych.

Ćwiczenie 1

Napisz, którzy z wymienionych wyżej uczestników obrad należeli do reprezentantów strony rządowej, a którzy byli przedstawicielami opozycji.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Ich efektem była zgoda na powtórny rejestrację Solidarności i wprowadzenie wolności w życiu politycznym. Zapowiedziano zreformowanie systemu prawnego i sądownictwa, a także ograniczenie cenzury. Zawarto też kontrakt przedwyborczy dotyczący podziału mandatów w przyszłym parlamencie (dlatego wybrany później sejm nazywano kontraktowym). Zgodnie z umową 65% mandatów miało przypaść stronie rządzącej, a 35% opozycji. Wybory do senatu (który również pojawił się po latach) miały być w pełni wolne. 7 kwietnia sejm uchwalił ustawę o zmianie Konstytucji PRL, w której znalazły się zapisy o wprowadzeniu senatu oraz urzędu Prezydenta. Jego wyboru miały dokonać połączone izby sejmu i senatu, czyli Zgromadzenie Narodowe. Wprowadzono także nowe ordynacje wyborcze i ustalono termin wyborów na 4 i 18 czerwca.

Ćwiczenie 2

Czy okrągły kształt stołu miał symboliczne znaczenie? Uzasadnij odpowiedź.

Ćwiczenie 3

Wskaż kraj, w którym opozycja również zasiadła do rozmów ze stroną rządzącą przy okrągłym stole.

- Węgry
- Albania
- Czechosłowacja

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Po Okrągłym Stole

W kwietniu 1989 roku Sąd Wojewódzki w Warszawie zarejestrował ponownie NSZZ 'Solidarność' i NSZZ 'Solidarność' Rolników Indywidualnych. Znowu zaczął się ukazywać 'Tygodnik Solidarność'. Pojawiła się także '**Gazeta Wyborcza**', kolejne opozycyjne pismo. Jego redaktorem naczelnym został **Adam Michnik**. W gazecie prezentowali się kandydaci Komitetu Obywatelskiego, każdy miał zdjęcie zrobione z Lechem Wałęsą. KO uzyskał też dostęp do radia i telewizji – 28 kwietnia w radiu, a 9 maja w telewizji została nadana pierwsza audycja Studia 'Solidarność'.

Wybory odbyły się 4 czerwca 1989 roku. Głosowano w dwóch turach. Frekwencja była bardzo niska (I tura – 62,7%, II – 25%). Opozycja uzyskała 161 mandatów w sejmie i prawie wszystkie (99 na 100) w senacie. Dla strony rządzącej na pewno ogromną porażką był fakt, że prawie całkowicie przepadła tzw. lista krajowa (z 35 kandydatów do parlamentu dostały się tylko 2 osoby). Mandaty te zostały rozdzielone na listy okręgowe i obsadzone w II turze.

Polecenie 2

Niektórzy przedstawiciele opozycji mieli żal do Lecha Wałęsy, że podjął rokowania z rządem, uważając, że siłowe rozwiązanie byłoby bardziej słuszne. Odpowiedź, jakie jest twoje zdanie?

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Po wyborach, kiedy kształtowały się kluby poselskie, opozycyjni posłowie utworzyli Obywatelski Klub Parlamentarny, który liczył 260 osób. Jego przewodniczącym został **Bronisław Geremek**. 4 lipca 1989 roku odbyło się inauguracyjne posiedzenie sejm i senatu. Marszałkiem nowo wybranego sejm został Mikołaj Kozakiewicz, a senatu Andrzej Stelmachowski.

Wcześniej prowadzono rozmowy na temat obsadzenia urzędu prezydenta i zasadniczo ustalono, że obejmie go Wojciech Jaruzelski. Na łamach 'Gazety Wyborczej' ukazał się tekst **Wasz prezydent, nasz premier**, sugerujący, że wybór na stanowisko prezydenta gen. Jaruzelskiego powinien doprowadzić do obsadzenia urzędu premiera przez człowieka opozycji. 19 listopada 1989 roku Zgromadzenie Narodowe wybrało na prezydenta Wojciecha Jaruzelskiego (przewagą jednego głosu).

Adam Michnik, redaktor naczelny „Gazety Wyborczej” i zaproponowany przez niego kandydat na premiera, Tadeusz Mazowiecki

Źródło: Mariusz Kubik, licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 4

Jak należy rozumieć lead artykułu Adama Michnika: „Potrzebny jest nowy układ możliwy do zaakceptowania przez wszystkie główne siły polityczne”?

- Należy doprowadzić do podziału władzy pomiędzy komunistami a opozycją.
- Należy dokonać radykalnych zmian, odsunąć całkowicie członków PZPR od władzy.
- Nie można pozwolić na kompromis między rządzącymi a Solidarnością.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Tym samym generał Jaruzelski zrezygnował z funkcji I sekretarza KC PZPR. Misję tworzenia rządu prezydent powierzył gen. Czesławowi Kiszczakowi, któremu jednak nie udało się tego dokonać: OKP zawarł bowiem porozumienie z dotychczasowymi przybudówkami PZPR. W efekcie nowym **premierem został Tadeusz Mazowiecki**. Nowy rząd miał charakter koalicyjny. Na czele czterech ministerstw stali członkowie PZPR (np. resort obrony objął Florian Siwicki, a ministerstwo spraw wewnętrznych gen. Czesław Kiszczak).

Członkiem rządu o najbardziej barwnej osobowości okazał się Jacek Kuroń, który objął tekę ministra pracy i polityki socjalnej. Do historii przeszły jego pogadanki nazywane 'podwieczorkiem przy mikrofonie', które zjednywały mu poparcie społeczne.

Obejmując urząd premiera, Tadeusz Mazowiecki powiedział słynne słowa: 'Przeszłość odkreślamy grubą linią. Odpowiadać będziemy jedynie za to, co uczyniliśmy, by wydobyć Polskę z obecnego stanu załamania'.

Plan Balcerowicza

Jednym z najważniejszych zadań, które stanęły przed rządem było zreformowanie gospodarki. Realizacji programu gospodarczego podjął się [Leszek Balcerowicz](#). Jego zadanie polegało przede wszystkim na zahamowaniu hiperinflacji, dokonaniu

uwłaszczenia, uregulowaniu kwestii własności, zlikwidowaniu dopłat do nierentownych zakładów. Balcerowicz (wicepremier i minister finansów) przedstawił swój plan **17 grudnia 1989 roku**. Zaproponował 11 nowych ustaw. Dotyczyły one:

- gospodarki finansowej,
- przedsiębiorstw,
- podmiotów zagranicznych,
- podatków,
- prawa bankowego,
- dewizowego,
- celnego,
- zatrudnienia,
- szczegółowych warunków rozwiązywania umów o pracę,
- wzrostu wynagrodzeń,
- stosunków kredytowych.

Program reform Balcerowicza został zaakceptowany przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy i Bank Światowy. Polsce obiecano uruchomienie kredytów o łącznej wartości 2,2 mld dolarów. Przeciwdziałać inflacji miało wprowadzenie w przedsiębiorstwach państwowych progresywnego podatku od ponadnormatywnego wzrostu wynagrodzeń, ustalenie sztywnego kursu dolara, podniesienie stopy kredytowej, a przede wszystkim ograniczenie dotacji państwowych do deficytowych działów gospodarki. Dla społeczeństwa była to **terapia wstrząsowa**. Chciano kapitalizmu, ale nie zdawano sobie sprawy z efektów jego wprowadzenia. Skutkiem reformy było bardzo duże bezrobocie oraz wzrost cen (o 40–50%). Kolejny raz doszło więc do strajków i protestów. Próbowali je rozładowywać Lech Wałęsa i Jacek Kuroń. Balcerowicz konsekwentnie realizował politykę rządu. Już w marcu 1990 roku widocznym sukcesem był spadek inflacji.

Kolejnym ważnym krokiem było przeprowadzenie **prywatyzacji** – zrezygnowanie z prowadzenia działalności gospodarczej przez państwo oraz spowodowanie napływu kapitału zagranicznego do Polski. Niestety, proces ten wiązał się z dużą niedbałością

przy stanowieniu praw, w wyniku czego m.in. działacze aparatu partyjnego zakładali spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i wykorzystując luki prawne, powiększali swój kapitał. Nastąpiła era afer gospodarczych.

Polecenie 3

Ustal, czy bogacenie się dawnej nomenklatury partyjnej w okresie transformacji było zjawiskiem charakterystycznym tylko dla Polski. Uzasadnij swoje stanowisko.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 5

Jak myślisz, dlaczego jednym z haseł skandowanych przez demonstrujących w okresie transformacji było: „Balcerowicz musi odejść”?

- Znaczna część społeczeństwa nie potrafiła zaakceptować zasad kapitalistycznych i dopatrywała się winy reformatora.
- Żaden minister finansów nie cieszy się sympatią społeczną.
- Było to jedno z haseł niemających żadnych podstaw racjonalnych.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Powiew nowego

Nastąpiły także wyraźne zmiany w polskiej polityce zagranicznej. Przyjęto całkowicie odmienne priorytety. Polska zaczęła dążyć do integracji politycznej i militarnej z Zachodem. Ministrem spraw zagranicznych w rządzie Tadeusza Mazowieckiego został [Krzysztof Skubiszewski](#). Powiewem nowego był również inny wymiar polityki zagranicznej. Od 9 do 14 listopada 1989 roku przebywał w Polsce kanclerz RFN Helmut Kohl. Doszło wówczas do **symbolicznego polsko-niemieckiego pojednania** podczas mszy świętej, która odbyła się w Krzyżowej na Dolnym Śląsku. 17 lipca 1990 w rokowaniach na temat zjednoczenia RFN i NRD wziął udział minister spraw zagranicznych Polski i uzyskał zapewnienie, że zjednoczone Niemcy zawrą traktat

potwierdzający nienaruszalność polskiej granicy zachodniej. 27 lutego 1990 roku wznowiono też (zerwane w 1967 roku) stosunki między Polską a Izraelem.

Rząd Tadeusza Mazowieckiego proklamował politykę grubej kreski: nie podjęto kwestii odpowiedzialności za 45 lat rządów komunistycznych w Polsce.

29 grudnia 1989 uchwalone zostały zmiany w konstytucji. **Przede wszystkim przywrócono państwu miano Rzeczypospolitej Polskiej.** Miało być od tej pory państwem prawa, w którym władza zwierzchnia należy do narodu i jest sprawowana poprzez sejm i senat. Szersze uprawnienia uzyskał samorząd terytorialny. Wprowadzono pluralizm polityczny. **9 lutego 1990 roku przywrócono godło państwowe z czasów II RP – orła w koronie.** Rozwiązano Służbę Bezpieczeństwa i Milicję Obywatelską, a w ich miejsce powstał Urząd Ochrony Państwa i Policja Państwowa.

W styczniu 1990 roku rozwiązano PZPR. W dniach 27–30 stycznia w Sali Kongresowej w Warszawie odbył się ostatni zjazd PZPR.

W miejsce PZPR powstało kilka ugrupowań z Socjaldemokracją Rzeczypospolitej Polskiej na czele. Jej głównymi liderami byli [Aleksander Kwaśniewski](#) i Leszek Miller. Część byłych członków utworzyła Unię Socjaldemokratyczną Rzeczypospolitej Polskiej (na czele stanął Tadeusz Fiszbach). **SdRP** uznała się za kontynuatorkę PZPR, przejęła jej aktywa i pasywa. W sejmie utworzono Parlamentarny Klub Lewicy Demokratycznej. W 1990 roku zlikwidowano RSW Prasa–Książka–Ruch, uchodzący za koncern partyjny. Znaczna część budynków będących własnością PZPR stała się własnością państwa, np. Gmach Komitetu Centralnego został w 1991 roku siedzibą giełdy.

Przestało także istnieć ZSL, 5 maja powrócono do nazwy PSL. Jego liderem został Roman Bartoszcze. Działy także nadal ugrupowania będące wcześniej 'w podziemiu', jak KPN Leszka Moczulskiego i PPS Jana Józefa Lipskiego.

Na scenie politycznej pojawiły się nowe ugrupowania, np. Zjednoczenie Chrześcijańsko-Narodowe z Wiesławem Chrzanowskim na czele, Kongres Liberalno-Demokratyczny, Porozumienie Centrum czy Unia Polityki Realnej.

Polecenie 4

Odpowiedz, która z wyżej wymienionych partii nadal funkcjonuje.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

27 maja 1990 roku odbyły się pierwsze całkowicie wolne i demokratyczne wybory samorządowe. Frekwencja wyniosła tylko 42,3%.

Podział obozu Solidarności

Jednolity do tej pory obóz solidarnościowy od połowy 1990 roku zaczął się dzielić. Wyraźnie stało się to widoczne przed nowymi wyborami prezydenckimi. M.in. zwolennicy Tadeusza Mazowieckiego powołali Ruch Obywatelski–Akcja Demokratyczna. Jesienią 1990 roku odbyły się wybory. Sukces odniósł Lech Wałęsa. 22 grudnia 1990 roku nastąpiło jego zaprzysiężenie. Wałęsa sprawował władzę tylko jedną kadencję. W 1995 roku nowym prezydentem został **Aleksander Kwaśniewski**, lider SLD (koalicji wyborczej powstałej w 1991 roku przede wszystkim na bazie SdRP). Po jego dwóch kadencjach funkcja prezydenta – zgodnie z kolejną elekcją – przypadła [Lechowi Kaczyńskiemu](#). Prezydent wraz z wybitnymi osobistościami polskiej sceny politycznej zginął w **katastrofie rządowego samolotu w okolicach Smoleńska**. Polska delegacja leciała na obchody rocznicy zbrodni katyńskiej. Po raz pierwszy w historii III RP, ale kolejny w historii Polski, uprawnienia prezydenta przejął zgodnie z konstytucją marszałek sejmu [Bronisław Komorowski](#).

Ćwiczenie 6

Przypomnij, jak nazywał się Marszałek Sejmu, który przejął uprawnienia prezydenckie w II RP.

- Stanisław Wojciechowski
- Maciej Rataj
- Kazimierz Bartel

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

W kolejnych wyborach Bronisław Komorowski wolą większości Polaków objął urząd prezydenta.

27 października 1991 roku odbyły się pierwsze całkowicie wolne wybory do sejmu.

W skład parlamentu weszli przedstawiciele 29 ugrupowań politycznych, co nie sprzyjało stabilności politycznej. Próbowano zaradzić tej sytuacji, zmieniając w 1993 roku ordynację wyborczą. Wprowadzono m.in. progi wyborcze. W 1993 roku do władzy doszli postkomuniści z SLD, który utworzył koalicję z PSL. Od tego momentu rozpoczęła się swego rodzaju huśtawka wyborcza, która raz windowała lewicę, a raz ugrupowania postsolidarnościowe. 21 września 1997 roku sukces odniosła Akcja Wyborcza 'Solidarność', natomiast 23 września 2001 roku ponownie zwyciężyła lewica.

Zmieniała się też scena polityczna: pojawiały się nowe ugrupowania, znikwały lub zmieniały nazwy partie ukształtowane w 1989 roku lub później. Na przykład w 2005 roku sukces wyborczy przypadł ugrupowaniu Prawo i Sprawiedliwość, powstałemu w 2001 roku, z Jarosławem Kaczyńskim na czele. W jego składzie znaleźli się politycy wcześniej należący do Porozumienia Centrum. PiS utworzył koalicję z Ligą Polskich Rodzin i Samoobroną. W 2007 roku nastąpił rozpad koalicji i przedterminowe wybory, w wyniku których do władzy doszła Platforma Obywatelska. To ugrupowanie zostało założone przez Andrzeja Olechowskiego, Macieja Płażyńskiego (polityków wywodzących się z Akcji Wyborczej 'Solidarność') oraz Donalda Tuska (wcześniej członka Kongresu Liberalno-Demokratycznego i Unii Wolności). PO weszła w koalicję z PSL. Platforma powtórzyła swój sukces wyborczy w kolejnej elekcji (w 2011 roku).

Polecenie 5

Odpowiedz na pytania: Ile gabinetów istniało od 1989 do 2005 roku? Jaki był średni czas funkcjonowania gabinetu rządowego? W jaki sposób sytuacja ta uległa zmianie po 2005 roku?

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Dla kształtowania się polskiej demokracji istotne znaczenie miało uchwalenie nowej konstytucji, która zastąpiła konstytucję PRL z 1952 roku. Prace nad nią rozpoczął już sejm kontraktowy. On też wprowadził pierwsze zmiany do peerelowskiej ustawy. W 1992 roku (17 października) sejm przyjął czasowe rozwiązanie pod postacią małej konstytucji. Akt regulował kwestie zależności między władzą ustawodawczą i wykonawczą oraz kompetencje samorządu terytorialnego.

Ćwiczenie 7

Przypomnij, kiedy uchwalono w Polsce poprzednią małą konstytucję.

- w 1945 r.
- w 1947 r.
- w 1952 r.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ostatecznie konstytucję obowiązującą do dziś uchwaliło Zgromadzenie Narodowe 2 kwietnia w 1997 roku. 25 maja 1997 roku została przyjęta przez naród polski w referendum, a 17 października weszła w życie.

Zamiast podsumowania

Polecenie 6

Sporządź bilans Okrągłego Stołu.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Polecenie 7

Wskaż różnice między godłem PRL a obecnym.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Godło PRL

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Czasami nawet konstytucja może wprowadzać w błąd. Konstytucja RP używa bowiem w art. 28 błędnie pojęcia herb. Według heraldyków Orzeł Biały jest godłem herbowym, natomiast godło umieszczone w czerwonym polu to herb Rzeczypospolitej Polskiej. Zapis w obowiązującej ustawie jest zatem błędny i powinien brzmieć: Herbem Polski jest orzeł biały w polu czerwonym o uzbrojeniu (szpony i dziób) złotym oraz takiej koronie otwartej

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Co potrafię?

Potrafię wyjaśnić pojęcie 'transformacja ustrojowa'.

Co wiem?

Wiem, kiedy doszło do obrad Okrągłego Stołu.

Co rozumiem?

Rozumiem, że rok 1989 był przełomowy dla społeczeństwa polskiego.